

TURISTIK XARITALARNI TUZISHDA GAT TEKNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI

Sultamuratova Zaure Axmetovna
Qoraqalpoq davlat universiteti (2-magistranti)
sultamuratovazawre@gmail.com

Annotatsiya: Maqolada Turizmni rivojlantirishda turistik xaritalarning ahamiyati, ularni xaritalarda tasvirlashning asosiy usullari va respublikamizning turistik zonalarin kartalashtirishda GAT texnologiyalaridan foydalanish imkoniyatlari haqida malumot berilgan.

Kalit soʻzlar: Turistik xarita, atlas, GAT, kartografiya, turist, piktogramma, masshtab, masofadan zondlash, rekraciyani.

Annotation: The article provides information on the importance of tourist maps in the development of tourism, the main methods of depicting them on maps, and the possibilities of using GAT technologies in the mapping of tourist zones of our republic.

Key words: Tourist map, atlas, GAT, cartography, tourist, icon, scale, remote sensing, recreation.

XXI asr boshlarida turizm iqtisodiyotning yangi, rivojlanayotgan tarmogʻi sifatida qaraladi va uning rivojlanishi iqtisodiyotning boshqa tarmoqlariga (jumladan, transport, aloqa, savdo) ragʻbatlantiruvchi taʼsir koʻrsatadi va sezilarli miqdordagi ish oʻrinlari yaratilishiga xizmat qiladi. Turizm sanoati jahon iqtisodiyotidagi eng yuqori daromadli tarmoqlardan biri boʻlib, bugungi kunda tegishli xaritalash imkoniga muhtojdir. Turistik atlaslar, xaritalar va diagrammalar isteʼmolchilarning keng doirasi uchun moʻljallangan ommaviy kartografiya mahsuloti turi boʻlib, ularni yaratish zamonaviy kartografiyaning eng qiziqarli va istiqbolli yoʻnalishlaridan biridir.

Bugungi kunda dunyoda roʻy berayotgan va chegarasiz ochiq jamiyatni yaratishga qaratilgan oʻzgarishlar, shuningdek, sayyohlar, shu jumladan avtoturistlar oqimining tobora ortib borayotgani kartografik mahsulotlarga favqulodda qiziqish uygʻotdi, allaqachon yaratilgan xaritalarni tahlil qilishni talab qiladi hamda ularni yaxshilash yoʻllari va imkoniyatlarini izlaydi.

Turizm shakllarining xilma-xilligi turistik xaritalarda hududiy qamrovi, masshtabi va eng muhimi, mazmuni jihatidan sezilarli farqlarga olib keladi. Turizm xaritalarining turizm turlari, mavzulari, mazmuni, masshtablari va maqsadi boʻyicha tasniflari mavjud.

Turistlar uchun moʻljallangan xaritalarda umumiy geografik asos yetarli darajada batafsil ishlab chiqilishi, tabiiy obʼektlar (koʻllar, sharsharalar, gʻorlar va boshqalar)

aniq lokalizatsiya qilinishi kerak. Relyefning vizual tasviri nafaqat tog'li hududlar uchun, balki har qanday hudud bilan umumiy tanishish, marshrutlarning murakkabligini baholash uchun katta ahamiyatga ega. Relyefning mavjudligi tasvirning ko'rinishi va jozibadorligini oshiradi, xaritani idrok etishni sezilarli darajada osonlashtiradi. 1980- yillardagi turistik sxemalar ibtidoiy, buzilgan, ko'plab faktik xatolar bilan ko'rina boshladi, ular ishonchli yo'l-yo'riq bo'la olmadi. Ularning topografik asoslari ma'lum kamchiliklarga ega edi, turizm turlarining o'ziga xos xususiyatlari etarli darajada hisobga olinmagan. Masalan, chang'i sayohatlari xaritalarida qor qoplami, suv havzalari muzlaganda, chang'i uchish uchun yaroqli yonbag'irlar, doimiy chang'i yugurishlari haqida ma'lumotlar yo'q edi. Velosiped uchun xaritalarda yo'llarning xavfli qismlari, velosipedda yurish uchun qulay bo'lgan yo'llar ko'rsatilmagan. Suv sayyohlari uchun xaritalarda piyodalar ko'prigi, vayron bo'lgan to'g'on qoldiqlari va daryolardagi boshqa to'siqlar ko'rsatilmagan; daryolarning kengligi bir necha marta oshirib yuborilishi mumkin edi, bu esa qirg'oq konfiguratsiyasining buzilishiga, siljishlarga va tasvirning qolgan qismida siqilishga olib kelgan. Turizm xaritalari quyidagi harakat turlarini o'zida aks ettiradi 1-jadval.

Tarixiy, me'moriy, arxeologik yodgorliklarni, shuningdek, sayyohlar va diqqatga sazovor joylarni tomosha qilish uchun mo'ljallangan joylar va ob'ektlarni ko'rsatish uchun piktogrammalarning eng xilma-xil turlari - geometrik, alifbo, ingl. Kichik masshtabli xaritalarda kurortlar, turistik infratuzilma ob'ektlari - sanatoriylar, pansionatlar, turistik markazlar, kempinglar xuddi shunday ko'rsatilgan. Ko'krak nishonining o'lchami ushbu muassasalar ega bo'lgan umumiy o'rinlar soniga qarab hisoblanadi. Rang kurort turini tavsiflash uchun ishlatilishi mumkin: dengiz bo'yi, balneologik, chang'i kurorti. Masshtab piktogrammalarida shuningdek, byuro va firmalar, ularning ixtisoslashuvi ko'rsatilgan.

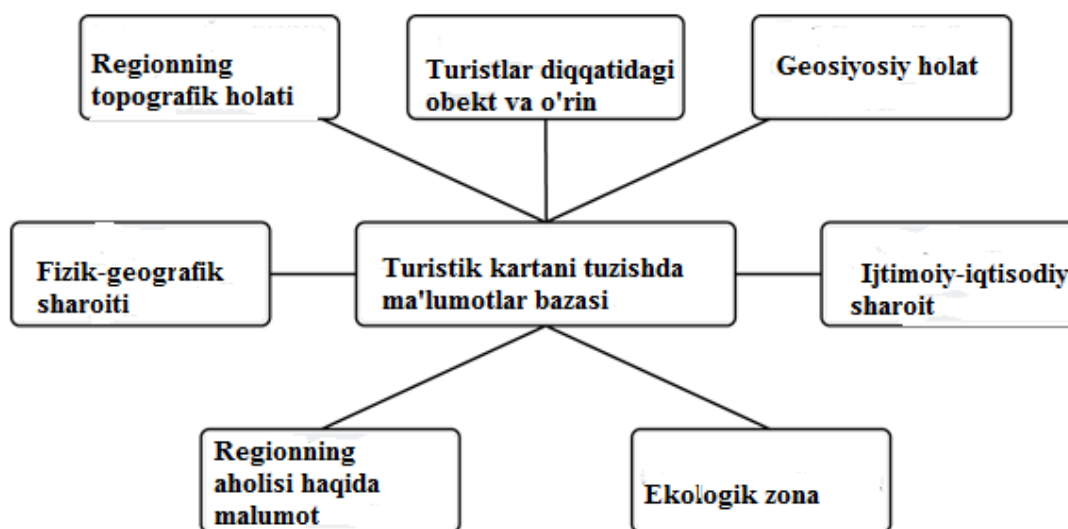
1-jadval

Piyoda	Aviatsiya	Velosipedli
Tog'li	Temir yo'l	Mototsikli
Otli	Dengiz	Chang'i
Avtomobil	Daryo	Tog'dagi chang'i
Avtobus	Yengil qayiqli	Qor ustida yurish

Turizm xaritalari quyidagi harakat turlarini aks ettiradi:

Turizmni xaritalarda tasvirlashning asosiy usullaridan biri piktogramma usulidir.

Belgilash usuliga qo'shimcha ravishda chiziqli belgilar (asosan suv, velosiped, piyoda va boshqa marshrutlarni ko'rsatish uchun), hududlar (ruxsat etilgan ov joylari, hayvonlarning yashash joylari, qo'ziqorin va rezavor mevalarni yig'ish, bog'lar va qo'riqxonalar chegaralari), kartogrammalar (xorijiy sayyohlarni joylashtirish), kartogrammalar (100 turistga to'g'ri keladigan mehmonxona va motellardagi joylar soni), yo'l belgilari. Xaritalar mazmunini takomillashtirish va boyitish imkoniyatlari an'anaviy belgilar va tasvirlash usullarini ishlab chiqish va takomillashtirishda, masofadan zondlash materiallaridan foydalanishda yotadi. Ushbu tuzilma xaritalarni yaratish uchun kerak bo'lishi mumkin bo'lgan barcha ma'lumotlarni qamrab oladi va shu bilan birga kerakli ma'lumotlarni topishni osonlashtiradi. Turizm mazmunini bog'lashning asosiy ob'ekti topografik bazadir. Ma'lumotlarning majburiy ob'ektlari ham ma'muriy-hududiy tuzilmalar: mamlakatlar, federatsiya sub'ektlari, iqtisodiy mintaqalar va federal okruglar, shaharlar va viloyatlar va tabiiy milliy bog'lar, daryo vodiylari hisoblanadi. Turizm industriyasi bir qator ko'rsatkichlar bilan tavsiflanadi, ular turli mamlakatlarda turizmning iqtisodiy faoliyatini baholash tamoyillariga qarab farqlanadi. Hududlarning rekreatsion siyosati sohasida rejalashtirish va qarorlar qabul qilish uchun zarur bo'lganlar eng keng tarqalgan.

1- rasm Turistik xaritalarni yaratish uchun ma'lumotlarni tashkil qilishning sxematik diagrammasi

Mamlakatimizda kognitiv yoki ilmiy turizm turi har doim eng ommaboplaridan biri bo'lib kelgan. Barcha turistik xaritalarda arxitektura yodgorliklari, tarixiy va

madaniy diqqatga sazovor joylarning joylashuvi ko'rsatilgan. Dunyo bo'ylab ilmiy sayohatlarni tashkil qilish uchun ko'plab shartlar mavjud: noyob o'simlik va hayvonot dunyosi, jahon ahamiyatiga ega bo'lgan arxeologik va paleontologik topilmalar va turizmning ushbu turi xaritalarida ko'rsatilishi kerak bo'lgan boshqa shartlar. So'nggi paytlarda ta'lim turizmi katta talabga ega, u odatda ona tilida so'zlashuvchilar mamlakatida joylashgan til maktablariga sayohatlardan iborat. Xaritalar masofa va mashg'ulotlar vaqti bo'yicha bo'linma bilan jo'nash yo'nalishlarini, shuningdek seminarlar, biznes treninglarga sayohatlarni tashkil etishni ko'rsatishi kerak.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, iqtisodiyotni rivojlantirishda turistlarni jalb etishda respublikamizning turistik zonalarini GAT texnologiyalar asosida kartalashtirish muhim nazariy va amaliy ahamiyat kasb etadi. Turistik xaritalarning har xil turlarini ishlab chiqishda ijtimoiy-iqtisodiy va tabiiy xaritalash metodologiyasidan foydalaniladi. Ushbu xaritalarni yaratishda tahrir va tayyorgarlik ishlarining xususiyatlari turizmni rivojlantirish bo'yicha mahalliy tashkilotlar vakillari bilan ma'lumot olish uchun aloqalarni o'rnatish, matnli va illyustrativ materialni tanlash - fotosuratlar, chizmalar, eski xaritalar, xaritada ko'rsatish va ishni yakuniy shakllantirish uchun zarur bo'lgan ma'lumotlar bazasini yaratish orqali bajariladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Храбровченко В.В. Экологический туризм. – М.: Финанс и статистика, 2003.
2. Тухлиев Н., Абдуллаев Т. Экологический туризм: сущность, тенденции и стратегия развития.- Т.: «O'zbekiston milliy entsiklopediyasi», 2006.
3. Александрова А.Ю. Международный туризм.- М.: Аспект преес, 2002.
4. Давидов Р. Туризм; - London, 1990.
5. Егориков Л.И. Экология туризма и сервиса. – М.: Финанс и статистика, 2003.